ANALİTİK FELSEFE

Kelimelerin İfade Yolu – Alexander Stern

Kelimeler, dünyadaki nesneleri temsil eder ve onların dışında da bulunurlar. Belki de anlam, kelimelere düşündüğümüzden daha fazla gömülüdür?

28 OCAK 202028 OCAK 2020

YAZAR AHMET ALTAR LÜSER

148 OKUNMA

The Big Sleep (1946) filminde, (Humphrey Bogart'ın canlandırdığı) özel dedektif Philip Marlowe iki kızı hakkında konuşmak için General Sternwood'un evine uğrar. Zengin dul, küçük kızının

dahil olduğu şantajın bir bölümünü anlatırken serada otururlar. Bir noktada, Marlowe laf arasına ilgili ve bilgili bir "hmm" sıkıştırır.

"**Bu da ne demek?**" Sternwood şüpheyle sorar.

Marlowe kesikçe kıkırdar ve: " **'Hmm' demek**", der.

Marlowe'un yanıtı küstahca ve baştan savmaydı, ancak doğruydu. "Hmm", "hmm" anlamına geliyor. Dilimiz kendisinin ötesinde ille de bir şey *ifade etmek* zorunda olmayan nidalar ve jestlerle doludur. 'Beyzbol', 'şimşek', 'ideoloji'– gibi kelimelerimizin çoğu, kendisinin dışında bazı kavramları *tanımlar* ya da simgeler bir anlama sahipmiş gibi görünür. Kelimelerin görünüşü ve sesleri, temsil ettikleri kavramla sadece gelişigüzel ilişkilidir.

Fakat –'hmm' 'hah' ve 'hıh' dahil– diğer ifadelerin anlamları, kişisel telaffuzla çok daha yakından ilişkili gibi gözükür. Anlam ifadeden ayrılamaz ya da onun *özündedir*. Bu tür ifadeler belirli bir eylemin nasıl bir anlamı olabileceği konusunda daha fazla anlama sahipmiş gibi gelir.

Anlamın bu iki yöntemi –tanımlayıcı ve özünde bulunma– basitçe farklı şeyler mi? Ya da birbirleriyle ilişkili mi? Peki öyleyse nasıl? Bu sorular gizemli gibi görünebilir ancak bizi dünyanın ve onun içindeki konumumuzla ilgili en temel bulmacalara geri götürüyor.

İnsanlar, yüzsüz hayvanlardır. Kendimizi dünyanın dışına çıkardık –ya da öyle olduğunu düşünüyoruz– ve şimdi dünyaya tarafsız bir şekilde bakıyoruz, tıpkı tek pencereli bir camdan bir hedef grubu inceleyen araştırmacılar gibi. Dil, bu tuhaf ancak olağanüstü düzeyde üretken

düşünceyi düşünmemizi sağlayan şeydir. Dünyanın dışına çıkmak için kullandığımız bir merdivendir.

İnsanın tarafsızlığı böylelikle kelimelerin soyutluğuna bağlıymış gibi görünüyor. Kelimeler dünyayı uzakta tutacaksa, ne anlama geldiklerinden bağımsız olmaları gerekiyor –gelişigüzel tanımlamaları gerek. Ama kelimeler tarafsızlıkta tamamen başarısızlığa uğruyorsa, bu başarısızlık bize, Plotinus'un da söylediği gibi 'tanrılar ve canavarlar arasında' aldığımız tuhaf –ve mütevazı– pozisyon hakkında bir şey söylemeli,.

Ludwig Wittgenstein, *Felsefi Soruşturmalar* (1953) eserinde bu iki anlam yöntemi arasındakine benzeyen bir ayrım yapar. **'Bir cümleyi anlamaktan bahsediyoruz,'** der, **'aynı şeyi söyleyen bir başka cümleyle değiştirilebileceği bağlamda; aynı zamanda onun yerine bir başka cümle ile değiştirilemeyeceği bağlamda da.'** (Marlowe "hmm" deyişinin değiştirilemeyeceğini açıkça anlar.)

İlk anlayış türü kelimelerin ve cümlelerin tuhaf bir yönüne işaret eder: ikisi de aynı anlama gelebilmektedir. Wittgenstein'ın belirttiği gibi, bir müzik ezgisini aynı anlama gelecekmiş gibi bir başkasıyla değiştirmeyi asla düşünmüyoruz. Ya da iki farklı tabloyu veya iki farklı çığlığı aynı kefeye koymuyoruz. Fakat anlam, başka kelimelerle ifade edilerek birçok başka cümle ile anlaşılıyor.

Ancak müziğin, tablonun ve çığlığın anlamı hemen anlaşılıyormuş gibi görünüyor. Wittgenstein, 'Bir resim bana kendisini anlatır' diye yazmıştır. Anlamı değiştirmeden bir ifadeyi bir başka

ifadeyle değiştirmenin herhangi bir yolu yoktur. Böyle durumlarda, ifadenin kendisinin dışında gerçekten bir anlam duygusu yoktur. Tüyler ürpertici bir çığlık atan birine şunu sormak saçma olurdu: ‘Tam olarak ne demek istediniz?’ ya da ‘Başka bir şekilde ifade edebilir misiniz?’

Bu iki ‘anlayış’ örneği tamamen farklı görünse de, Wittgenstein birbirlerinden ayrılmamaları konusunda ısrarcı. Birlikteyken, onun ‘anlayış *kavramını*’ oluşturuyorlar ve aslında dilimizin çoğunluğu kısaca, anlamını tanımlama ve onu somutlaştırmak arasındaki bir çizgi boyunca uzanıyor gibi görünüyor.

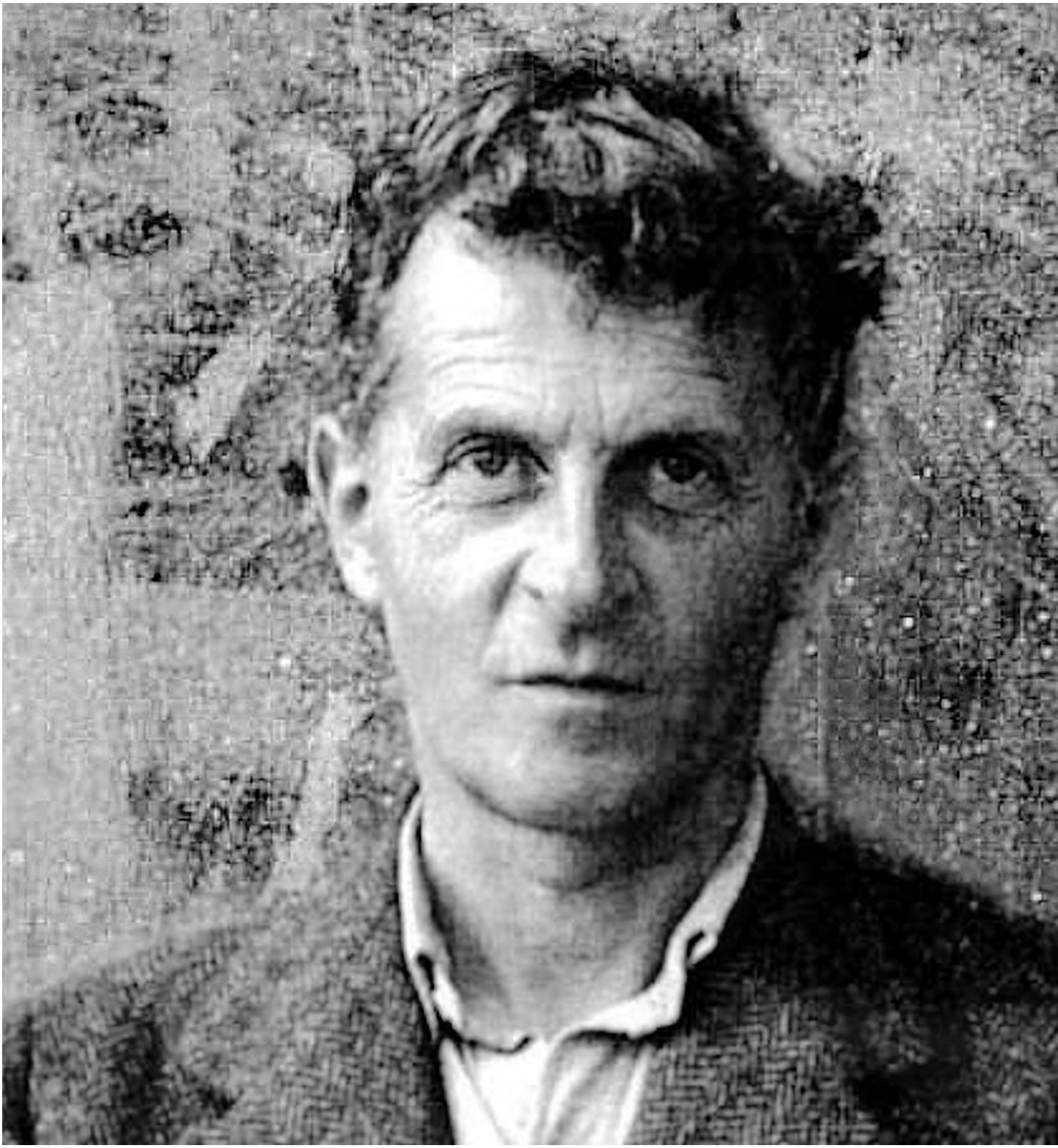

Şüphesiz Wittgenstein hem dil felsefesi hem de mantık alanında yaptığı çalışmalar ile önemli olmaya devam ediyor.

Wittgenstein'ın yaptığı gibi, çizginin bir ucunda –sadece 'hmm' gibi yalnızca kendilerini ifade eden– sesli jestlerden ibaret bir dili konuşan insanlar düşünebiliriz. Diğer tarafta ise, 'kelimelerin "ruhunu" kullanmanın hiçbir rolü olmayan bir dil' bulunur. Wittgenstein, burada 'anlam-körü' insanların kelimeleri, anlamlarını deneyimlemeden kullanacaklarını yazar. Onları tıpkı bir matematikçinin bir üçgenin kenarını tanımlamak için herhangi bir şekilde anlamca somutlaştırmadan '*x*' kullandığı gibi kullanıyorlar.

'Livre' kitap demek olabilir. Fakat 'kitap'ın ifade ettiği şekilde değil.

Ancak bu hayali dillerin hiçbiri, insan dilinin kapsayıcılığı ve manalı zenginliği gibi bir şeye sahip gibi görünmüyor. İlki, insan dilini (ve dünyamızı) hayvanların ve küçük çocuklarınkine; ikincisi ise bir şeyin nasıl söylendiğinin öneminin olmadığı bilgisayarlarların diline yakın gibi gösteriyor

Örnekler bu anlam yollarının birbiriyle nasıl ilişkili olduğu konusunda hala birtakım ipuçları sunabilir. Jest dili işaretlerin dilinden önce ortaya çıkmış gibi görünüyor. Küçük bir kızın ihtiyaçlarını anlatmak için önce keyfi işaretler öğrendiğini ve sonra jestlerle nasıl iletişim kuracağını öğrendiğini hayal etmek zordur.

Kelimeleri gelişigüzel, tanımlayıcı bir şekilde kullansak bile, onların –en azından, pek çoğunun– hala kendi içinde anlama sahip olduğu görülüyor. Fransızcada *'livre'* sözcüğünün başta kitap anlamına geldiğini öğrenirsem, kelime sadece etiketlendiği şekildeki anlamıyla ilişkilendirilecektir. Bu aşamada, kelimeye 'anlam-körü' kalırım. Kelimenin ne anlama geldiğini bilirim, ancak kelimenin anlamı, onun maddesel boyutlarında yankılanmaz. Fransızcada akıcı

olmaya başladıkça, kelimenin anlamı çökelmeye başlar. *'Livre'* ne anlama geliyorsa o şekilde duyulmaya başlar.

Wittgenstein'ın bağlamında, tam anlamıyla anlayış sadece *'livre'*i 'kitap' ile değiştirmeyi değil, aynı zamanda kelimenin anlamının deneyimini de içerir. Başka bir deyişle, *'livre'* kitap anlamına gelebilir. Fakat 'kitap'ın ifade ettiği şekilde değil.

Tabii ki bir insanın (veya makinenin) bu anlam deneyimine sahip olmadan kelimeleri yetkin bir şekilde kullandığını hayal edebiliriz, ama bu gerçekten *insan* dili kullanımını hayal ettiğimiz şey mi? Böyle bir kişinin, kelimeleri kullandığımız tüm çeşitli uygulamalara erişiminin nasıl olabileceğini görmek zor. Bazı esprilerdeki incelikler ya da duygusal ifadeler ondan kaçardı. Anlam, kelimelerin içine bir terimi başka bir terimle değiştirme eyleminden daha gömülüdür.

Kelimelerin kendilerinin anlam barındırabileceği fikri eskiden entelektüel olarak daha saygındı. Kelimelerin ne anlama geldiği ve kulağa nasıl geldiği arasındaki ilişkinin çözümlenmesine, ki kelime haznemizin küçük bir kısmı dışında tamamen absürt görünür, büyük ilgi gösteriliyordu. Platon'un *Cratylus*'unda, esere adını veren ana karakter, o zamanlarda yaygın olan, atıfta bulundukları şeyleri doğru bir şekilde adlandıran bazı kelimelerin doğru olduğu yorumunu yapmaktan keyif alır: Etimoloji bu şekilde anlamı sağlayabilir. Cratylus der ki: "Bir şeyin ismini bilen kişi, o şeyin ne olduğunu da bilir."

Platon'un Sokrates'i kendilerine verilen tesadüfi ve çoğu zaman yanlış olan isimler yerine arkasındaki 'formları' kavrayarak nesnelerin iç yüzünü anlamayı tercih eder. İsimlerin veya sözcüklerin üretimi –Antik Yunancada '*onomatopoeio'*– sadece isim veren kişinin nesneleri nasıl

gördüğünü anlatır. Sokrates Cratylus'a 'isimler arasındaki iç savaşa' hakemlik etmenin ve hangisinin gerçek olduğuna karar vermenin herhangi bir yolu yoktur der.

Günümüzde yansıma sözcük konseptini daha sınırlı bir biçimde kullanıyoruz. Sadece doğada bir sesle taklitçi bir ilişki taşıyan sesler –'pat', 'çatırt', 'şırıl şırıl'– için olan kelimelere uygulanır. İlişki, görünüşe göre harekete eşlik edebilecek bir sesi taklit etmek için bir tür sinesteziden geçen "kayma" veya "sallanma" gibi hareketler için yansıma sözcüklerde olduğu gibi diğer durumlarda daha zayıf ve dolaylı olabilir.

Ancak Sokrates ve Cratylus, şimdilerde ses sembolizmi diye adlandırdığımız, sesler ve onların ifade ettikleri arasında daha geniş bir bağlantı yelpazesinden de bahsediyorlardı. Bunlar, örneğin İngilizce ve akraba diller arasındaki 'ış-' sesi (*gl-*) ve ışığın ilişkisi, 'ışımak' (*glisten*), 'ışıldamak' (*glint*), 'ışıltı' (*glimmer*), ve 'ışık' (*glow*)'ta olduğu gibi şeyleri içerir.

Bu sesin ışığa, yansıma sözcük olarak bir ilişkisi var mı? Yoksa sadece anadili İngilizce olan kişiler için nedensiz hissedilmeyen ve gelişigüzel bir bağlantı mı? Bu sorunun üzerine düşünmesi bile zor, "ış-"ın ışıkla nasıl bir ilişkisi olduğunu sormak, melankolik müzik ve melankoli arasındaki bağlantıyı sormak gibidir. Birlikte bulundukları izlenimini uyandıran duygu ve hisleri gösterebiliriz, ancak kendi deneyimlerimizin dışındaki bağlantının tarafsız bir hakimini bulmakta zorlanırız. Bu, daha sonra da bahsedeceğim gibi, telaffuzun kendisini üretmesi ya da ilişkiyi oluşturmasından dolayıdır.

Çalışmalar, nesneler ve sesler arasındaki ilişkilerin, birçok durumda ilk bakışta göründüğünden daha sebepsiz olmadığını göstermiştir. Belirli şekiller ve sesler arasında evrensel veya neredeyse

evrensel sinestetik ilişkiler var gibi görünmektedir. Ancak, belli bir anlamda, ilişkinin tarafsızlığı konunun dışındadır. Bu ilişkiler hala Cratylus'un etimoloji için sahip olduğu umutları sağlama almıyor. En fazla, nesnelerin hallerini –şekil, boyut, hareket– ve insan ses borusunun üretebileceği belirli sesler arasındaki belirli yakınlıkları gösteriyor. Ancak 'ışık ve 'ışıldamak' arasındaki bağlantı doğrulanabilir herhangi bir ilişkiye dayanmasa bile, kelimenin anlamı hala sesiyle birliktedir. Işık hala ışık saçarak ışıldıyor.

Derin bir düşüncenin derinliğini, derinlik kavramından faydalanmadan açıklayabilir miyiz?

Burada kayda değer olan şey, insanın sadece benzerliklerin farkına varma kapasitesi değil, aynı zamanda bir anlamı ifade etme yolu olarak üretme, dönüştürme ve genişletme kapasitesidir. 1933'teki kısa ve net makalesinde, Walter Benjamin, bu kapasiteden 'taklitçi kabiliyet' (*mimetic faculty*) olarak bahsediyor ve insan dilinin temeli olduğunu öne sürüyor. Dil, "duygusuz benzerlikler" diye bahsettiği şeyin bir arşividir –insan uygulamaları ve insan dilinden bağımsız olarak var olmayan benzerlikler tarafından üretilen benzerlikler. Duygusuz benzerlik, Benjamin'e göre, 'söylenen ve kastedilen arasındaki bağları' kurar. Tamamen gelişmiş insan dilinin, hem çocuğun yaşamında hem de dilin kendisinin evriminde daha temel taklitçi uygulamalardan ortaya çıktığını öne sürüyor.

Tüm dilin yansıma sözcüklerden oluştuğu bahsi, Cratylus için olduğu gibi, kelimeler ve dünya arasında elde edilen bağımsız bir ilişki hakkında bir tez değil, fakat insanın yaratıcılığı ve anlayışı ile ilgili bir tez haline geliyor: benzerlikler üretme ve görme yeteneğimiz ya da Benjamin'in başka bir yerde bahsettiği gibi, deneyim yoluyla bize iletilen anlamı kelimelere tercüme etme yeteneğimizdir.

Bu taklitçi kabiliyet sadece dil ve nesneler arasında bağlantı kuran ‘isim verme’ alanında değil, aynı zamanda yerleşik dilin genişletilme yollarında da aktiftir. Filozof Charles Taylor, *The Language Animal* (2016) eserinde dilin ‘biçimlendirme boyutu’ (*figuring dimension*) hakkında şöyle yazar: dili, bir alandan başka bir alanı ifade etmek için kullanma şeklimiz. Örneğin, yüzey ve derinliğin fiziksel dili duygusal ve entelektüel dilimize -‘derin düşünceler’, ‘sığ insanlar’- nüfuz eder. Fiziksel hareket ve eylem sözcükleri daha karmaşık ve soyut uygulamalara yayılır. Fikirleri ‘kavrıyoruz’, sosyal yükümlülüklerden ‘kaçıyoruz’, duyguları ‘gömüyoruz’.

Bu fiziksel, sosyal ve entelektüel sözcükler arasındaki benzerlikler, ‘ışık’ın ‘ış-’ında olduğu gibi benzer bir alanda örtüşür. Bu kelimeler kesinlikle rastlantısal değil ve yine de biçimleme dışındaki herhangi bir kriterle gerekçelendirilemezler.

Onlar çoğu durumda metaforlardan çok daha fazlasıdır, çünkü tarif ettikleri konulardaki anlayışımız için vazgeçilmezdirler. Derin bir düşüncenin derinliğini, derinlik kavramından faydalanmadan açıklayabilir miyiz? Taylor’ın dediği gibi, dil burada anlamları oluşturur. “Bu fenomen, niteliğiyle birlikte bilgi haznemizde yüzüyor.” Bu durumlar, anlamın sadece kelimelere gömülü olduğunu değil, aynı zamanda ifade edilmeden kullanılamadığını göstermektedir.

Resim ve müzik gibi sanatlar bu tür ifadelendirmelere daha aşinadır. ‘Derin’ ve ‘ışıma’ gibi kelimelerin, belirli bir tür deneyimi belirli bir şekilde şekillendiren bazı notalara benzer olduğu ve daha gözle görülebilir hale getirdiği düşünülebilir. Wittgenstein, ‘Dilde bir cümleyi anlamak, müzikteki bir temayı anlamaya tahmin edildiğinden daha yakındır’ der.

Dahası, hem dilsel hem de müzikal ifadeler, geleneksel hale geldikçe daha detaylı ifadelendirmelere ve hatta tamamen yeni fenomenlerin ve duyguların ifadesine olanak tanıyan varyasyon ve kombinasyon için yeni yollar açar. Herman Melville'in *Pierre* (1852) romanında yazdığı gibi: **'Trilyonuncu kısım henüz söylenmedi; ve tüm söylenenler, ancak caddeleri, söylenmeye devam edecek şeylerle çoğaltıyor.'**

Bir cümleyi ve müzikteki bir temayı anlamaya ilişkin elbette çok farklı bir şey var. 'Işıldamak' ve 'derin' kelimelerini, çok fazla karışıklık olmadan göründükleri çoğu içerikte değiştirebiliriz - örneğin, 'parlamak' ve 'köklü'. Yerlerine tamamen farklı kelimeler kullandığımızı, örneğin 'rutmol'un sözlükte 'derin'in yerini alacağını öngörerek bile hayal edebiliriz. Sıkça kullanıldıktan sonra, 'rutmol', 'derin' kadar derinliği ifade edecek kadar manalı olabilir. 'Rutmol düşüncelerini' düşünmeye başlayabilir ve 'rutmol duygu kaynakları' ile sarsılabiliriz.

Şimdi, güneş alan bir masanın etrafında toplanan neşeli bir aileyi tasvir eden bir film sahnesini hayal edin. Geleneksel parlak melodi yerine, filmin müziği rastgele notalardan oluşsun. Kaç kez izlesek ve fon müziğinin 'neşelilik' ifadesi vermesine uğraşsak da bu asla doğru hissettirmeyecektir. Müzik neşeli değilse, öyle duyulamaz. Bunun yerine, bu ailede her şeyin göründüğü gibi olmadığını aktarabilir.

'Derin' kelimesinin anlamı, melodinin anlamında yapılamayacak şekilde 'derin'den çıkarılabilir. Kelimeler, şeyleri müziğin yapamayacağı bir şekilde temsil edebilir. *Cratylus* eserinde Sokrates'i, 'derin' gibi kelimelerin derin şeylerle nasıl ilişkili olduğunu merak etmeye iten ve bunun yerine derinlik hakkında derin şeylerin bize ne söyleyebileceğini soran şey buydu. Alengirli kelimeleri

ortadan kaldırdığımızda –ki nesnelerle bir ilgisi de olmayabilir– o zaman nesneleri soyut olarak düşünebiliriz.

Yürüyüşteyken köpeğimden tasmasını getirmesini istersem, bu hiçbir şey ifade etmez.

Nesnelerin kendilerine odaklanmak için ifadeleri bir kenara koyma yeteneği, dünyayla olan benzersiz ilişkimizin ayrılmaz bir parçası gibi görünmektedir. Hayvanlar (ve küçük çocuklar) işaretlere uyarıcı olarak cevap verebilir ve hatta belirli hedefleri ilerletmek için ilkel bir şekilde kullanabilirken, nesnelere bizdeki şekliyle *sahipmiş* gibi görünmüyorlar. Nesnelere çok yakınlar, geri çekilemiyorlar ve somut görünümlerinden soyutlanamıyorlar. Bu onları Heidegger'in dediği gibi 'dünyada zavallı' yapar.

Köpeğime tasmasını getirmesini söylediğimde 'anladığı' şey, ifadenin göründüğü yakın çevrenin bir unsuru olmaya devam ediyor, bu da belirli bir sonuca –bu durumda bir yürüyüşe- işaret ediyor. Köpek için kelimeler, arabamın garaja girerkenki sesinin anlamı ile aynı anlama sahiptir. 'Tasma' kelimesi benim için nesneye sadece gelişigüzel bir bağlantıya sahip olabilir, ancak köpeğim için durumdan ayrılamaz. Ondan tasmayı getirmesini yanlış bağlamda istersem –örneğin yürüyüşteyken– bu hiçbir şey ifade etmez.

Fakat 'tasma'nın bir tasmayı simgelemesi tam olarak nedir? Bu apaçık gibi görünebilir: insan var olur, dünyayı ve nesnelerini orada bulur ve işaretlerle gelişigüzelce etiketlemeye başlar. Fakat bizi bu bakış açısına götürmek için kelimelerin oynadıkları rolü unutuyoruz. Başka bir şeyle adlandıramasaydık, tasmayı düşündüğümüz gibi düşünebilir miydik? Başka bir deyişle,

kelimenin gelişigüzelliği -değiştirebileceğimiz gerçeği- nesnelerin bağımsız objeler olarak oluşturulmasında ne gibi bir rol oynar?

Üstelik, köpeklerin kendilerini kurtaramadığı somut dünyayla iç içe geçme tarzından, nesneleri mecburen adlandıran bağımsız izleyici pozisyonundan nasıl koparıyoruz?

Başka zor bir makalesinde Benjamin, Adem ve Havva'nın cennetten sürgün hikayesini, anlamın "dışsallaştırılması" hakkında bir tür kıssa olarak yorumlar. 'On Language of Such and the Language of Man'de (1916) anlamın tamamen genel bir tanımını ortaya koyar. 'Herhangi bir şeyde dilin yoksunluğunu hayal edemeyiz.' Böylece Benjamin, -Yaratılış'ta Tanrı'nın yaratıcı konuşması olarak yorumlanan- "dili" anlamın temeli olarak düşünür. Kendisi olması, gerçekliğin kurucu ve temel veren bir yönüdür. 'Bu şekilde dil', resimlerin ve 'hmm' ifadesinin anlamını ifade eder. Kendisini ifade eder.

Dil nedir?

İnsan dili, her zaman zaten anlamlı olan bu gerçeği adlandırarak, yansıma ve figüratif ifadelendirmeleri taklit ederek, onunla ilgilenerek başlar. Adem'in hayvanları isimlendirmesi İncil'dekine paraleldir. Ancak İnsanın Günahı'nda (*Fall*)*, doğasında bulunan ve dışavurumsal bu anlam -yani kelimenin tam anlamıyla her şeyin anlamı ile aynı- insan kelimesinin dışına vurur.

Benjamin şöyle yazar: Bizler, doğrudan kelimelerin hallerini taklit etmek yerine nesneleri boş yere ifade eden soyut ve aracı kelimeler için ‘somut iletişimi’ terk ediyoruz. Bu düşüşün bir sonucu olarak, cennetten ve şimdi de deneyimlediğimiz kendi bedenlerimizden, büyük utancımıza, kendimizi nesneler olarak sürgün ediyoruz.

Benjamin için tanımlayıcı dil ve beraberinde getirdiği nesneler dünyası bir tür unutkanlıkla mümkün kılınmıştır. Dilimiz sayısız dönüşüm geçirmiş ve gerçekle hakiki işaretçi ilişkileri kesilmiş kelimelerden oluşuyor. Figüratif taklitlerin ve metaforların doğrudan doğruya anlamı ölür ve asıl olarak iletişim kurduğu somut bağlamlardan ayrılır.

Dil ölü bir sanattır, hala nesnelerle bağlantılıdır, ancak bu yüzden solmuştur, şimdi ise sadece gelişigüzel ve soyut bir simge olarak ortaya çıkmaktadır. Kelimeler bize yarı kör bir adamın soluk bir manzara resmini gördüğü gibi görünür. O artık tasvir edilen figürü çıkaramıyor, ancak neyi ifade ettiğini hatırlayarak, şekilleri sembol olarak alıyor. Onları kullanarak, artık olaydaki yakınlık ile kısıtlanmamış olan soyut dünyasından dağlara ve akarsulara atıfta bulunabilir ve şekilleri isterse başka bir ifadeyle değiştirmekte özgürdür. Bir dünyayı ancak onu gerçekten görme yeteneğini kaybederek kazanır.

Bu yeni tür değiştirilebilir ifade, ‘bana kendini söyleyen’ anlamdan farklı bir anlam yolu mu oluşturuyor? Wittgenstein, sadece ikinci durumda değil, aynı zamanda birbirinin yerine geçebilir kelimeler durumunda da ifadeden koparılmış anlam kavramına karşı temkinlidir. İki cümleyi aynı anlama gelen bir şey olarak değil, sadece birini bir diğeriyle değiştirme pratiğimizle ilgili olduğundan bahsediyor.

Bir kelimenin anlamını öğrendikten sonra ne zaman bir sorgulama yapsak, kastedilen şeyi -kelimenin temelini oluşturan daimi bir tanımını- asla anlamıyoruz ama onu söylemenin başka bir yolunu elde ediyoruz. Bu iddialara rağmen, sözlük, bilgiçlik taslayan ve aşırı detaylı bir kavramlar dizininden başka bir şey değildir. O anlam sunmaz, sadece başka kelimeler sunar.

Sözlük tanımları içimizde, bir anlamda 'içte' veya 'altta' olan daha dolu anlamları veya içeriği temsil eden işaretler olarak kelime anlamını teşvik edebilir. Ancak anlamı analiz ettiğimizde, genellikle hiçbir şeyi 'kazıp çıkarmayız', yalnızca yanlamasına hareketler yaparız. Bunlar gerçekte, yorumlananlarla 'aynı seviyede' bulunan yorumlardır. 'Her yorum,' diye yazar Wittgenstein, 'yorumladığı şeyle birlikte havada asılı kalır ve ona destek olamaz.'

Gerçeklerle çelişmeye başladıklarında bile kelimelerin tarafını tutuyoruz.

Bir şeyi anladığımızda, -kelimenin anlaşıldığı şekle rağmen- anlaşılan şeyin altında bir şey elde edemeyiz, ancak basitçe farklı, belki de daha iyi, bir söylem yolu sağlayabiliriz. Düşünsel alanın fiziksel çevre ile etkileşimimizden kaynaklanan kelimelerle nasıl anlaşılacağı, bizi felsefeyi bezdiren abartılı, çok düzeyli ontolojilere yanlış yönlendirebilir.

Wittgenstein, düşünsel yaşamımızın dilimiz tarafından inşa edilen bu metaforlarını atmamızı önermiyor. Yapabileceğimiz veya yapsaydık bile ne anlama geleceği belli değil. Bunlar Wittgenstein'ın 'yaşam biçimimiz' olarak adlandırdığı şeyin bir parçasıdır. Benzer şekilde, hem günlük iletişimde hem de dünyayı bilimsel olarak modellemede, dilin sağladığı ve güçlendirdiği dünyadan uzak olmak vazgeçilmezdir, ancak genellikle yaptığımız gibi çok ciddiye alırsak bizi yoldan saptırabilir. 'Sunabileceğim en iyi şey,' diyor Wittgenstein tanımlayıcı dilimizden doğan

resimlerden birine, ‘bu resmi kullanmanın cazibesine boyun eğdiğimiz, ancak daha sonra resmin *uygulamasının* nasıl göründüğünü araştırıyor olduğumuz.’ Wittgenstein, bu kelimelerin nasıl kullanıldığına bakarsak gerçekten ne anlama geldikleri veya neyi kastettikleri sorusunun çözüleceğini düşünüyor.

Bu çözüm, Wittgenstein’ı, ‘Aydınlanma’ nedenini reddetmek için dilimizin sınırlarını ve saf objektifliğin imkansızlığını alan postmodern teorisyenlerden ayırıyor. Objektiflik ‘mitini’ görmeyi taklit edenler, ona tutunanlardan daha sağlam bir zeminde değildir. Aksine, ilki eski gözlemcileri izliyormuş gibi davranarak ikincisinden daha da uzaklaşır.

Bu görüşün bir versiyonu bizi Friedrich Nietzsche’nin ‘dil hapishanesi’ olarak adlandırdığı şeye sıkışmış olarak görüyor. Nietzsche ve diğerlerine göre, yetersiz dilimiz ve doğru bir şekilde tanımlamayı ifade etmek isteseler bile gerçek dünyayı yetersiz bırakan, onun kendinden çok emin soyutlamaları ile sınırlıyız. Dil, dünya için yetersiz, gerçeği sürdürmek ve ifade etmek için mantıksız bir araç olarak kabul edilir.

Ancak bu görüş, tam olarak dil ve dünya arasında eleştirdiği aynı ayrımı varsayar: Bölünmeye ulaşmak daha az sakıncalıdır. Her iki düşünme biçimine de göre, ister ulaşıp ulaşamayalım, dışarıda bir şeyler vardır: nesnelerin nasıl olduğu, hangi dilin belirtilmesi gerektiği. Fakat ‘buradaki büyük zorluk’, diye yazıyor Wittgenstein, ‘meseleyi, insanın yapamayacağı bir şey varmış gibi temsil etmemek değil.’ Ona göre, dili bir tarafa, dünyayı diğer tarafa yerleştiren, sorgulanması gereken bölünmenin kendisidir, birleştirilip birleştirilemeyeceği değil.

Bu, bölünmenin bir kurgu olarak görülmesi gerektiği anlamına gelmez. Bu daha ziyade bir başarıdır, ancak kolayca unutulabilen belirli sınırlara sahip bir başarıdır. Wittgenstein'ın daha sonradan yazdıkları terapi yönünü ele alır, çünkü özellikle felsefede, dili kullanıldığı bağlamlardan çıkarmanın, o dile bir tür büyülü güç verdiği ve karışıklığa yol açtığı anlara dikkat çekmeye çalışır. Kelimenin, özellikle dilbilimsel uygulamalarda gerçekte ne yaptığına katılmak yerine -bize söylediği tam olarak bu- dünyada neyi ifade ettiğini bulmaya başlarız.

Bu problemler sadece felsefik değil, bütün alanlara -bilim, teknoloji, politika, din- ait. Faydalı yorumlamalar elde etmeye ve bunları donmuş ve potansiyel olarak tehlikeli ideolojilere dönüştürmeye eğilimliyiz. Kelimelerin somut uygulamalarına bakmak yerine, onları pratikten koparıp onları ve ürettikleri resimleri gerçeğin kendisinden daha büyük bir gerçeklikle işleriz. Gerçeklerle çelişmeye başladıklarında bile kelimelerle yanınızdayız.

Nihayetinde, sadece bir tür anlam vardır. Wittgenstein'ın dediği gibi, felsefenin soyutlamaları bir fayda sağlayacaksa, '"masa", "lamba","kapı", sözcükleri kadar mütevazi olmalıdır'. Wittgenstein "hmm" da eklemiş olabilir.

*Çevirmen notu: İncil Yaratılış 3'ün İngilizce *The Fall* (Düşüş) olan başlığı, Kitab-ı Mukaddes tarafından *İnsanın Günahı* olarak Türkçeleştirilmiştir.

Kaynak:

Stern, A. (2019, Eylül 3). “Why Meaning is More Sunken into Words Than We Realise” Aeon. https://aeon.co/essays/why-meaning-is-more-sunken-into-words-than-we-realise *çev.* Ahmet Altar Lüser